

Сокоринський В.О.

**ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА
СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННОЇ
СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ
УТВОРЕНЬ**

Стаття присвячена проблемам розвитку історії теорії воєнної стратегії та аналізу сучасних особливостей воєнної стратегії в умовах трансформації геополітичної системи світу, що супроводжується пошуком країнами нової стратегії захисту національних інтересів і нової геостратегії. Автором розглянуто співвідношення понять: «гібридна війна», «мережево центрична війна», «війна непрямыми засобами», «превентивна оборона», а також визначено їх використання в геостратегіях країн світу.

Ключові слова: війна, геостратегія, військова стратегія, воєнна стратегія, система військової організації держави, система національної безпеки держави.

Постановка проблеми. Злам біполярної системи світу в 1991 році, що обумовив зміни в системі геополітичного простору і визначив зростання інтересу країн до формування нової стратегії захисту національних інтересів, нової геостратегії, а відтак і нової воєнної стратегії.

Аналіз актуальних досліджень та публікацій. Слід вказати, що проблеми розвитку геостратегії та військової стратегії з давніх часів привертала увагу військових, політиків, дослідників, серед них – Сунь-Цзи, Н. Макіавелі, Ф. Фош, Б.-Х. Ліддел-Гарт, Г. фон Бюлов, М. Мілютін, К. Клаузевіц, А. фон Шліффен. Сьогодні ці питання є об'єктом досліджень військової політології, спеціалістами в якій є Р. Арзуманян, А. Подберезкін, К. Попковіч. Зазначимо, що нажалі в Україні є майже нерозвинутим таким напрям політології як військова політологія і тому **метою нашого дослідження** є аналіз історичних основ розвитку військової стратегії та

геостратегії, визначення сучасних особливостей їх розвитку як об'єкту досліджень військової політології.

Виклад основного матеріалу.

Дослідження розвитку військової стратегії та геостратегії доводять, що якщо протягом багатьох століть, теоретичний базис національної безпеки основних країн зберігався незмінним, то к кінцю ХХ століття з крахом біполярної системи все кардинально змінюється. Ряд вчених, що займаються теорією війни та стратегії, вважають, що сучасні війни якісно відрізняються від колишніх, а традиційне бачення війни є застарілим і не відповідає сьогоденним реаліям. Відтак, вчені розглядають парадигму «мережевої війни» («мережевоцентричної війни, «гібридної» війни, «кібер-війни». З огляду на це вказують, що системи «військової організації держав» та «системи національної безпеки держав» потребують тотального переосмислення з переглядом на характер та форми сучасних війн.

Війна є історичним явищем, що супроводжує розвиток соціально-політичних систем. Війни між першими державами оголошувались з метою захоплення нових територій та багатств, встановлення влади. Одна з перших теорій війни пов'язана з ім'ям давньокитайського полководця і військового теоретика Сунь-цзи, що був автором знаменитого трактату про військове мистецтво. На його думку, найвища мета війни – це знищення планів противника та його союзників, армії, а остання ціль – це напад на міста.

В Середньовіччі в Західній Європі в період феодалізму та папацезаризму, військова справа майже не розвивалася. Панування в середньовічній схоластичній філософії догматизму майже виключало можливості дослідження військової практики. Людиною, яка вплинула на розвиток досліджень військової практики, став Ніколо Макіавеллі. В трактаті «Про військове мистецтво», він визначив основні положення підготовки та озброєння армії, підготовки полководців. Головною ідеєю було отримання можливості протистояння опоненту, який має статус «переможця».

Військове мистецтво арабів та інших завойовників Ліддел Гарт назвав «стратегією непрямих дій». Вона характеризувалася відхиленням воєнних сутичок із великою армією та серйозними ударами по центрам держави-опонента з використанням підривної діяльності та тероризму.

В період Новітнього Часу винахід вогнепальної зброї (XVI ст.) обумовив масові війни, які відрізнялись тривалістю, запеклістю та територіальним розмахом битв. В цей період важливу роль в розвитку воєнного мистецтва відіграла постать Наполеона Бонапарта, який майстерно поєднував воєнно-стратегічні рішення з політичними. В цей час Г. Бюлов – пруський воєнний теоретик, розробив концепцію ведення війни під назвою «кордонна стратегія». Ця стратегія базувалась на створенні мережі воєнно-комунікативних точок, тобто фортець із сильними гарнізонами та запасами, а основні військові сили знаходились по всьому кордону забезпечуючи захист від імовірної атаки противника.

Німецький військовий теоретик генерал-майор Карл Клаузевіц у своїй праці «Про війну» визначав завдання стратегії в організації генеральної битви, для якого рекомендував зосереджувати всі сили і засоби: «Щоб перемогти, необхідно зустріти головні сили противника ... Бій – це єдиний ефективний спосіб ведення війни; його мета – знищення ворожих сил як засіб припинення конфлікту» [3].

Пруський і німецький військовий діяч і теоретик, генерал-фельдмаршал Мольтке Старший був фактичним ідеологом «блискавичної війни», відстоюючи переваги раптового нападу і розгрому противника шляхом масивного оточення.

Французький військовий діяч і військовий теоретик маршал Фердинанд Фош вважав бій неодмінною умовою ведення війни: «Сучасна війна для досягнення своєї кінцевої мети ... визнає тільки один засіб, а саме: знищення організованих сил ворога».

Наприкінці XIX століття американський військово-морський теоретик, контр-адмірал Альфред Мехен

спільно з англійським військово-морським теоретиком, віце-адміралом Філіпом Коломбом створив так звану «теорію морської сили». У ній вирішальну роль у війні відведено морським силам, «панування на морі» визначено головною умовою перемоги у війні.

У свою чергу, італійський військовий теоретик, генерал Джуліо Дуе на початку XX століття створив теорію про провідну роль авіації («Доктрина Дуе»). На думку Дуе, панування в повітрі, може забезпечити перемогу у війні шляхом ударів по адміністративним та економічним центрам супротивника. Армії і флоту відводилися допоміжні ролі.

На початку XX століття німецьким генералом-фельдмаршалом Альфредом фон Шліффеном була створена закінчена теорія швидкоплинної, блискавична війни («війни-бліцкригу»). «Доктрина Шліффена» висвітлена в його статті «Сучасна війна». В основі доктрини - план блискавичного розгрому противника в одній великій битві (операції) нищівним ударом потужного ударного кулака на одному з флангів стратегічного фронту.

Період XX століття, в особливості «холодної війни» характеризується нарощуванням ракетних установок з боку СРСР та США та локальними ідеологічними війнами сателітів та союзників.

Після закінчення холодної війни небезпека світової ядерної війни значно зменшилася. Але поширеною стала стратегія війни «непрямими засобами», що передбачало застосування економічного, технологічного, морально-психологічного та інформаційно-культурного тиску на противника. Ставка в такій війні робиться на застосування терористичних угруповань, на «рухи спротиву», на дискредитацію політичних осіб, на використання приватних військових компаній, тощо.

Невійськові стратегії ведення непроголошеної війни постали об'єктом дослідження Б.Х. Ліддел-Гарта, який в книзі «Стратегія непрямих дій» визначив, що сенс стратегії непрямих дій – перемога шляхом уникнення фронтального наступу на давно укріплену позицію, обхід

противника з флангу за для найбільш вразливого удару, отримання військового обладнання та військової техніки від союзників, що стане неможливим за умов офіційного проголошення війни.

Ще з середини ХХ століття аналітики вказували, що майбутні війни будуть війнами економічного характеру, війнами на упередження можливості військового спротиву, а метою геостратегії стане всебічне стримування з метою превентивної оборони національного інтересу. Такі дослідники як Є. Магда, Френк Г. Хоффман, М. Айшервуд розкрили феномен «війни гібридного типу», метою якої є «розхитування» життя населення територій, де відбувається гібридна війна, як в економічному, соціальному, так і в психологічному сенсі. Український дослідник К.В. Попович вказує, що перший прояв такого роду війни в історії мав місце у V столітті до нашої ери, під час Пелопоннеської війни між Афінами та Спартою: «Крім фронтального (традиційно військового) протистояння, Афіни тоді будь-якими шляхами підбурювали до повстання підлеглих спартанцям ілотів. У такий спосіб було застосовано один із найбільш суттєвих елементів гібридної війни – створення внутрішнього військового джерела напруження. Така тактика, врешті-решт, значною мірою сприяла перемозі афінян» [4, с.75].

Серед військових політологів сьогодні також поширеним терміном є термін «мережецентричної війни», ідея якої належать керівникові ЗС СРСР у період з 1977 по 1984 роки – М. Огаркову. Він визначав, що подальший розвиток армії має бути розвитком її інформаційного забезпечення. Надалі розробниками цієї ідеї стали віце-адмірал Артур Себровські і експерт Міністерства оборони США Джон Гарстка. В США ця концепція була запроваджена в основу Національної військової стратегії 2004 року і досі визнана ядром військової політики США та НАТО на період до 2020 року.

Генерал-майор О. Владіміров, аналізуючи особливості сучасної війни акцентує, що сучасні війни ведуться на рівні свідомості і ідей, і тільки таким чином

досягаються найбільш повні перемоги. Війна ведеться новими операційними засобами, що мають вигляд сучасних геополітичних технологій, які носять інформаційний характер. Отже, в війна може розглядатися як боротьба ідеологій за домінування в управлінні світом, агресивно ведеться націями (державою) за допомогою геополітичних технологій, забезпечених інформаційною, економічною перевагами з періодичним застосуванням власне військових (збройних) засобів війни» [3].

Висновки: Запровадження нових технологій гібридної, мережецентричної війни, а також війни «непрямими засобами» в контексті реалізації стратегії національної превентивної оборони вимагають всебічного аналізу з боку державних структур, аналітичних центрів та експертів, що працюють в сфері національної безпеки держави, теорії війни. Українські військові експерти мають брати до уваги, що існуюча на сьогоднішній час провальна антитерористична операція є свідченням того, що система захисту національної безпеки та воєнна організація держави залишаються застарілими, що нові стратегії ведення війни майже не запроваджуються, незважаючи на запровадження Україною стандартів НАТО.

Список використаної літератури:

1. Арзуманян Р.В. Визначення війни в ХХІ столітті Режим доступу: <http://csef.ru/media/articles/1217/1217.pdf>
2. Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://docs.google.com/viewerng/viewer?url>.
3. Мікрюков В.Ю. Теорія війни // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nvo.ng.ru/concepts/2014-05-23/1_theory.html
4. Подберезкин А.Нові особливості війн ХХІ століття – Режим доступу: <http://eurasiandefence.ru/?q=node/33518>
5. Попкович К.В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри // Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», Вип. 2 (35) 2016. – с. 75-79

6. Подберезкин А.И. Развитие сценария стратегии «Глобально-силового противоборства» У XXI столітті та ідеологія // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurasian-defence.ru/?q=node/34624>

7. Спільна стратегія XXI століття; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pentagonus.ru/publ/sovместnaja_strategija_21_veka_voenno_morskaja_moshh/19-1-0-2599

Sokorinsky Volodymyr - Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa National University named after I.I. Mechnikov

Historical development and modern features of the military strategy of national formations

The article is devoted to the problems of the development of the history of the theory of military strategy and analysis of the modern features of the military strategy in the conditions of the transformation of the geopolitical system of the world, accompanied by the search of countries for a new strategy for the protection of national interests and new geostrategy. The author considers the correlation of concepts: "hybrid war", "network centric war", "war by indirect means", "preventive defense", and also their use in geostrategy of the countries of the world.

Key words: *war, geostrategy, military strategy, military strategy, system of military organization of the state, system of national security of the state.*

*Рекомендовано до друку –
к.політ.н., доцентом Узун Ю.В.*

Стаття надійшла в редакцію 01.02.2018.